

De begeleider als lesontwerper

Vanuit Lupes definitie van cultuur: *CULTUUR IS VOORTDUREND IN BEWEGING ZIJNDE
VORMGEGEVEN VERBEELDING
WAARAAN MENSEN BETEKENIS GEVEN*

Is ook de cultuur van lesontwerpen in beeld te brengen.

Verbeelden: zich de beginsituatie voorstellen

Om te kunnen inspelen op een groep probeer je van tevoren antwoorden op de volgende vragen te krijgen.

Vragen

Hoe staat de school tegenover ludiek pedagogische educatie, zijn er collega's in het team die evenzeer willen experimenteren? welke uitwerking heeft dit volgens jou op je lesgroep ?

Tussen welke andere lessen is het werken aan de spelcompositie gepland ?

In welke mate zijn de jongeren met elkaar vertrouwd?

In welke mate zijn de jongeren met onderzoeken en experimenteren vertrouwd?

Hoe verbaal vaardig is je groep?

Zijn er (sub)culturele verschillen die gunstig of ongunstig kunnen doorwerken?

Hoezeer zijn de jongeren in staat zelfstandig te onderzoeken?

Durven zij initiatief te nemen om naar eigen inzicht en wens te werken?

Weten zij open te staan voor andere mogelijkheden dan de eigen vondsten en bekende wegen?

Wat kennen en kunnen ze al? Waar hebben ze nog moeite mee?

Wat is er de vorige keer gebeurd?

Welke overige factoren (die al bekend zijn) kunnen in deze les van invloed zijn?

Wat kun je vanuit deze informatie in je komende les doen?

Kun je lesmateriaal van anderen gebruiken?

Welke ideeën krijg je zelf?

Bij welk onderwerp kunnen de jongeren betrokken raken?

Hoe pas je bestaand materiaal op maat van deze groep aan ?

Ideeën en mogelijkheden associëren

Om tot een goede les te komen, begin je meestal niet met een doelstelling, maar met een prachtig idee dat je krijgt bij het lezen van mogelijkheden. Misschien vallen je wel twee of drie plannen in. Je probeert je voor te stellen hoe het met deze jongeren in zijn werk zal gaan. Je houdt rekening met hun uitgangssituatie en de algemene omstandigheden van de school, de groep en een eventuele specifieke context (schoolactiviteit, maatschappelijke gebeurtenis).

Vragen

Welke spel - en werkvormen zijn motiverend voor jouw specifieke groep?

Welk doel moet voor de jongeren voorop staan bij deze gekozen vorm en inhoud ?

Welke appèlwaarden van de gekozen opdrachten zijn relevant voor je groep?

Op grond van je antwoorden kom je tot een lesdoel voor deze keer en tot een opbouw van

de les: inleiding (oproepen van verbeelding, inspiratie en motivatie), kern (vormgeven van ideeën), verwerking (beschouwen ofwel realiseren wat er gedaan is).

Vormgeven: het ontwerpen en uitvoeren van de les

Lesdoel	Wat wil je met deze les bereiken? Wat kennen en kunnen de jongeren na deze les?
Inleiding	Een verhaal, korte uitleg of voorspel ter introductie. Het bespreken van noodzakelijke voorwaarden om opdrachten uit te voeren: kijken, luisteren, opzoeken, plannen, groepjes vormen
Kern	Opdrachten verdelen/laten kiezen, vragen opstellen, onderzoekssituatie bestuderen, samenvatten van informatie, contacten leggen, excursies ondernemen, interviews afnemen, resultaten vormgeven.
Afsluiting	betekenis geven aan verworven informatie en aan de consequenties die deze hebben voor het onderzoek in een vervolg les.

Het lesdoel

Het lesdoel beschrijft niet wat de jongeren gaan doen, maar wat zij ermee zullen bereiken. Een doel kent niet altijd een norm, want er moet ook ruimte zijn voor ervaren, kennis maken en experimenteren. Regelmatig moeten normen expliciet geformuleerd worden vanwege het garanderen van de periodedoelen/leerlijnen. Ook opdat normen niet pas tijdens de nabespreking maar al tijdens het onderzoeken, het begeleiden en het presenteren voor de jongeren duidelijk zijn. Zij worden er immers op afgerekend in het commentaar en bij toetsen. De norm kan laag liggen als het om kennismaking met onderzoek gaat en hoog als het om toetsing gaat van onderzoeksresultaten.

Enkele voorbeelden van doelen voor meerdere lessen in opbouw van moeilijkheidsgraad:

De jongeren nemen deze spelcomposities serieus en werken er ook naar.

De jongeren maken kennis met de diverse (sub)culturele talen binnen deze context.

De jongeren leren onderzoeken, plannen, beschrijven van resultaten.

De jongeren kunnen in deze spelcomposities relevante informatie verzamelen en selecteren.

De jongeren kunnen deze overtuigend en compact presenteren.

De jongeren kunnen deze compact presenteren en verantwoorden aan opdrachtgevers.

Introductie

Als je in de roos schiet met een introductie, dan heb je de verdere les hier veel plezier van.

De eerste paar minuten zijn vaak zeer bepalend voor een les.

Vragen

Kies je voor confrontatie of geleidelijke informatie ?

Kies je voor verhaal of uitleg ?

Kan een DVD fragment, foto, attribuut, lied, kostuum de interesse opwekken?

Onderzoek – en/of vormgevingsvaardigheid

Aandacht voor hoe er gewerkt wordt. Technische vaardigheden krijgen apart aandacht omdat deze niet automatisch impliciet al doende zich ontwikkelen. Door deze basisvaardigheden groeit de kwaliteit en daarmee de trots en tevredenheid over ieders werk.

Vragen

Welke vaardigheden komen aan bod?

Hoe verwerven jongeren deze vaardigheden?

Waar plaats je de training in de les?

Hoe begeleid jij hen hierin? (is inzet van collegae of gastbegeleider mogelijk?)

Hoeveel tijd heb je hiervoor nodig?

Onderzoekssituatie

Ieder onderzoek gaat ergens over. Dat geldt weliswaar altijd, maar jongeren moeten het belang voor henzelf hiervan voelen. Ze raken pas betrokken als ze hun dromen, vragen, vermoedens t.a.v. een opdracht, plek uit de omgeving of historische gebeurtenis kunnen onderzoeken. Betrokkenheid zorgt voor kwaliteit.

Vragen

Wat is nu voor hen relevant in deze context?

In welke vorm bied je hen deze onderzoekssituaties aan? (mediatheek, internet, DVD, excursie, uitnodigen van deskundigen op school)

Hoe begeleid je de jongeren hierin?

Hoeveel tijd krijgt de onderzoeksopdracht?

Afronding

Er wordt niet vanzelfsprekend al doende geleerd. Vaak worden jongeren zich pas bewust wat ze kunnen door het opnieuw tonen of verwoorden. Zowel het presenteren als het verwoorden versterken het leereffect.

Vragen

Welke eigen ervaringen zijn relevant met het oog op het doel?

Welke kijkopdrachten zijn vanuit het doel bruikbaar bij presentaties?

Welke verdiepende vervolgoopdracht is zinvol om het onderzoek explicieter onder de aandacht te brengen?

Welke termen kunnen de jongeren hanteren?

Lesorganisatie: De afbakening voor deze les; organisatie van materiaal en ruimte; Lessen die goed uitgebalanceerd zijn qua spanningsboog (waardoor ze lijken op een theaterstuk), optimaal aansluiten bij mogelijkheden en interesses van jongeren bieden hen mogelijkheden om te flo(w)ren. (zie de begeleider als uitdager)

Beschouwen van resultaten op korte en langere termijn

Reflectie op het lesontwerp

Na afloop kijk je terug op je definitie van de beginsituatie van deze groep en je ageren daarop met een lesaanbod. Je realiseert je hoe de groep de opdrachten ervaren en gewaardeerd heeft. Hierdoor weet je wat jongeren nodig hebben om verder te komen en verwerk je die informatie. Op basis daarvan besluit je wat er de volgende keer het best aansluit, pas je de eerdere globale vervolgles uit de spelcompositie aan en kom je tot een lesopbouw op maat van deze situatie. We geven vragen om de les van vandaag te analyseren en conclusies te trekken voor de les van morgen.

Vragen

De les:

- In hoeverre is het lesdoel bereikt?
- Waren de jongeren betrokken bij de les?
- Was een opdracht voor sommige jongeren te moeilijk?
- Wat vraagt om meer vaardigheidstraining bij de jongeren ?
- Wat ging er goed of fout en waarom was dit het geval?
- Was de organisatie adequaat?
- Was de nabespreking to the point?
- Waren er wijzigingen in de les en waren deze passend?

De groep:

- Was de samenstelling van subgroepjes goed gekozen?
- Was er bijzondere aandacht nodig voor een jongere?
- Zijn er opmerkingen of ideeën geopperd, die je moet onthouden?
- Sloot de opdracht aan bij hun exploratiedrang en hun behoeften?

Jijzelf:

- Hoe was je eigen houding in de les?
- Is je ontwikkelingsleerdoel als begeleider bereikt?
- Voor het beoordelen van jongeren verwijzen we naar de leerlijnen.

Terugblik op een periode

Van tijd tot tijd vraagt ieder vak om nader stil te staan bij het uiteindelijke effect ervan in het kader van de kerndoelen. Om deze aan het eind te bereiken, zijn er leerlijnen ontwikkeld. Een spelcompositie en je lesvoorbereiding houden hier weliswaar rekening mee, maar uiteindelijk geldt het lesresultaat. Daarom is het goed elke paar maanden terug te kijken en de resultaten bij elkaar op te tellen. De vraag die daarmee beantwoord moet worden is: bereiken we met deze resultaten de beoogde leerlijnen voor deze leeftijd. Om overzicht te hebben of je alle kerndoelen voldoende behandelt, kun je een schema maken. Hierin plaatst je verticaal de kerndoelen en horizontaal de eigen leerlijnen en gegeven opdrachten per leerjaar.

Vragen

- Hoe vatten de jongeren de activiteiten op? (ze genieten, vinden het saai, te moeilijk, te bedreigend)
- In welke mate is er behoefte aan duidelijkheid, continuïteit, houvast of aan vrijheid, variatie, eigen invulling?
- Is de inzet minimaal, matig, voldoende, goed?
- Wie heeft in welke mate behoefte om zichzelf als kundig te ervaren of juist om plezier te ervaren in het zich wagen op onbekende terreinen?
- In welke mate is wie sterk in samenwerken tijdens voorbereiding?
- Wie is passief, volgend, initiatiefrijk, leidinggevend?
- Hoe zouden de jongeren op den duur volgens jou je vak moeten opvatten?
- Vanuit de antwoorden op deze vragen kun je uit de volgende overwegingen kiezen om er de komende periode mee te gaan experimenteren.

Veranderingen doorvoeren

Als je werkelijk kritiek op de les(sen) van de jongeren en jezelf accepteert en incasseert, kom je tot verwerkingsideeën en reageer je met vernieuwingen in lesaanbod.

Is het beter de interesses van de groep opnieuw te onderzoeken en daarop aansluitende activiteiten aan te bieden?

in organisatie

Moeten er materialen weggehaald worden of toegevoegd?

Moet er wel of niet presentatiegericht gewerkt worden?

Is het beter alle jongeren tegelijk aan hetzelfde te laten werken?

Is het beter in subgroepen (naar keuze) te laten werken?

Moeten de spelregels voor het samenwerken gewijzigd worden?

Instructie

Is het beter de techniek van uitleggen te wijzigen?

Is het beter de opdracht complexer of eenvoudiger te maken?

Is het beter de eisen hoger of lager te stellen?

Is het beter het samenwerken te variëren in groepsgrootte?

Is het beter het presenteren stapsgewijs te begeleiden?

Vragen en reacties zijn welkom , mail ze naar LuPe@ludiek-pedagogiek.eu